

Kultur Skåne

Mötesplats för kultur, information och lärande

Regional biblioteksplan för Skåne

Kultur Skåne
Länsbibliotek Skåne
oktober 2006

Innehållsförteckning

1. Inledning	
a. Uppdraget	3
b. Organisation och arbetsätt	
c. Inledande utgångspunkter och mål	
Sammanfattning	7
2. Dagens samhälle är ett kommunikationssamhälle	11
3. Nya former för kultur	11
4. I yrkeslivet	12
5. Utbildning och forskning	12
6. Biblioteken i dagens samhälle	13
7. Bibliotekslagen	14
8. Region Skåne - en kunskapsorganisation	15
9. Region Skånes bibliotek	17
a. Länsbibliotek Skåne	
b. Sjukhusbiblioteken	
c. Förvaltningsbiblioteket	
10. Övriga bibliotek i Skåne	18
a. Folk- och skolbiblioteken	
b. Universitets- och högskolebiblioteken	
11. Strategiska förslag	20

Bilaga 1 Bibliotekslagen SFS 1996:1596

Bilaga 2 Medlemmar i referensgruppen

Bilaga 3 Projektledningens kontakter

Bilaga 4 Folkbiblioteken i Skåne – regionala förutsättningar för kunskapssamhället

1. Inledning

a. Uppdraget

Bibliotekslagen (SFS 1996:1596) kompletterades den 1 januari 2005 med ett tillägg som innebär att ”kommuner och landsting skall anta planer för biblioteksverksamheterna” (§ 7a).

Kulturnämnden i Region Skåne gav den 24 november 2005 Länsbibliotek Skåne i uppdrag att arbeta fram en regional biblioteksplan för Skåne.

I beslutet angavs följande syfte med biblioteksplanen:

”En regional biblioteksplan för Skåne bör definiera bibliotekens roll och verksamhetsområden. Planen skall beskriva hur biblioteken i samverkan och i samverkan med andra regionala och lokala biblioteksaktörer bäst verkar för en välfungerande medie- och informationsförsörjning i Skåne.”

b. Organisation och arbetssätt

Arbetet med att ta fram en regional biblioteksplan för Skåne har bedrivits i projektform, och varit organiserat enligt följande:

En styrgrupp har utgjorts av kulturnämndens presidium, ordf Claes Göran Jönsson och vice ordf Rolf Tufvesson, samt Chris Marschall, kulturchef i Region Skåne.

Projektledningen har gjorts av Bente Knudsen (länsbibliotekarie), Roland Persson (bibliotekskonsulent vid länsbiblioteket) samt Jakob Harnesk (sekreterare).

Tre referensgrupper har knutits till projektet:

- en intern referensgrupp med företrädare för olika delar av Region Skånes organisation
- Kunskapsporten, bestående av dels folkbibliotekscheferna från Skånes fyra största kommuner, dels cheferna vid de skånska universitets- och högskolebiblioteken.
- Utvecklingsrådet, bestående av ett urval folkbibliotekschefer från såväl större som mindre kommuner.

Referensgruppernas sammansättning framgår av bilaga 2.

En första version av biblioteksplanen presenterades för kulturnämnden 2006-10-06.

Kulturnämnden beslutade

att godkänna biblioteksplanen för vidare behandling

att uppdra åt Länsbibliotek Skåne att anordna hearings med i planen aktualiserade aktörer samt

att uppdraga åt Länsbibliotek Skåne att återkomma till Kulturnämnden under hösten 2006 för slutgiltigt godkännande av biblioteksplanen.

Hearings och förankring

Länsbibliotek Skåne har under hösten 2006 genomfört hearings med biblioteksaktörer i Skåne genom möte med KUPOL – gruppen, Chefsforum Region Skåne samt länets bibliotekschefer.

Länsbibliotek Skåne har också, under hösten 2006, vid ett dialogmöte med Statens kulturråd informerat om planerna på en regional biblioteksplan. Helena Kettner Rudberg från Kulturrådet fann modellen i den regionala biblioteksplanen både intressant och unik. Kulturrådet intresserar sig mycket just för utvecklingen av länsbibliotekens roll.

Länsbibliotekarien, Margaretha Eriksson (nyttillträdd 2006-10-02), har diskuterat förslaget till regional biblioteksplan med Region Skånes stabsdirektör Leif Nilsson.

c. Inledande utgångspunkter och mål

Biblioteken i Skåne är delar av ett och samma regionala biblioteksnätverk, som samverkar för att skapa effektiva flöden av information och medier samt förenkla tillgången till information för bibliotekens brukare. Biblioteken utgör en helhet. Brukarna strömmar mellan de olika biblioteken utifrån sina egna behov men gör sällan skillnad på bibliotek beroende på huvudmannaskap.

En regional biblioteksplan för Skåne omfattar därför samtliga offentligt finansierade bibliotek – folk- och skolbibliotek, universitets- och högskolebibliotek, länsbibliotek, lånecentral, sjukhusbibliotek och förvaltningsbibliotek.

Bibliotekens uppdrag, verksamhet och finansiering bestäms av respektive huvudman, men detta faktum står inte i motsättning till utgångspunkten att de offentliga biblioteken utgör en helhet.

Vi har i vårt arbete försökt att i så stor utsträckning som möjligt utgå från de s.k. TABB-målen (Tillväxt, Attraktionskraft, Bärkraft och Balans), som fastslagits av Regionstyrelsen inom Region Skåne. En kortfattad presentation av dessa fyra utvecklingsmål, som utgår från ”*Skånsk livskraft : regionalt utvecklingsprogram för Skåne*” (2004), följer nedan. För vart och ett av målen anges också hur biblioteken kan bidra till att målen uppfylls.

- Tillväxt

Målet att öka tillväxten förutsätter att det skånska näringslivet är vitalt och konkurrenskraftigt. Styrkor inom områden som livsmedel, bioteknik och IT skall utnyttjas på bästa sätt. Kreativa miljöer vid universitet och högskolor skall stimuleras och det är viktigt att forskningsresultat kommer samhället till godo. Tillväxten förutsätter god tillgång till arbetskraft, som fått tillfälle att utveckla sin kompetens. En annan förutsättning är tillgång till goda kommunikationer och attraktiva och varierande bo-

städer.

Bibliotek kan på olika sätt bidra till tillväxten. Universitets- och högskolebiblioteken tillhandahåller vetenskaplig information, patent m.m. till FoU-intensiva företag. Många nystartade företag är avknoppningar från universitetsvärlden och är beroende av att löpande kunna följa kunskapsutveckling och den internationella forskningsfronten. Flera folkbibliotek stödjer även entreprenörskap och nyföretagande i regionen, genom att ge tillgång till affärs- och kreditinformation.

Bibliotek stödjer även medborgarnas kompetensutveckling. En undersökning genomförd av Synovate Temo och Svensk Biblioteksforening visar att det finns ett tydligt samband mellan kompetensutveckling, entreprenörskap och svenska bibliotek.

- *Attraktion*

Skåne skall uppfattas som en dynamisk gränsregion, som lockar människor i alla åldrar. Skåne har ett rikt kulturliv som bidrar till nyskapande och bejakar olikheter, samt ger lyskraft och marknadsför regionen. Möjligheterna till god rekreation, natur och miljö samt väl fungerande samhällstjänster är andra faktorer som påverkar människors val bostadsort och företagets val av lokalisering. Konkreta målsättningar inom detta område handlar exempelvis om att utveckla den upplevelsebaserade näringen samt att fler forskningscentra skall förläggas till Skåne.

Bibliotek bidrar till attraktionskraften genom att fungera som en mötesplats för alla medborgare. Kultur är inte bara de stora evenemangen. Kulturlivet består också av ett mer vardagligt och jordnära skapande och konsumerande av kultur. Bibliotek fungerar som viktiga mötesplatser och geografiska stödpunkter för denna kultur.

- *Bärkraft*

Det tredje utvecklingsmålet, Bärkraft, handlar om en helhetssyn på samhället i Skåne. Utgångspunkten är att främja en hållbar samhällsstruktur. Kulturen ses som en kraft som skapar samhörighet och bidrar till individens utveckling. Vidare framhålls att ett vitalt föreningsliv stärker demokratin, integrationen och den långsiktiga samhällsutvecklingen. Ett konkret mål är att samtliga kulturinstitutioner är tillgängliga för funktionshindrade.

Det skånska biblioteksväsendet består av flera hundra bibliotek, som är belägna i stora städer och i enskilda stadsdelar, i mindre kommuner liksom i byar. Universitet och högskolor har specialiserade bibliotek, sjukhusen likaså. Grundskolor och gymnasieskolor har sina bibliotek. Tillsammans utgör dessa bibliotek ett stabilt nätverk, som skapar förutsättningar för den skånska bärkraften.

Biblioteken är också en viktig grundpelare för folkbildningen. På lokal nivå samarbetar man ofta med studieförbunden, vilka i likhet med många andra föreningar använder sig av bibliotekens lokaler. Sjukhusbiblioteken har ofta ett mycket nära samarbete med patientföreningar. Ett flertal bibliotek har också under senare tid förbättrat sin tillgänglighet för funktionshindrade.

- *Balans*

En god balans innebär att ”varje område utvecklas utifrån sina förutsättningar, vilket medför att man har tillgång till arbete, service och utbildning i hela Skåne”. En utveckling av kommunikationer och kollektivtrafik är nyckelbegrepp, så att människor fritt kan välja var de vill bo, arbeta och studera. Kompetensutveckling och tekniköverföring är förutsättningar för att klara en strukturomvandling från tillverkningsindustri till kunskapsproduktion.

Biblioteksnätverket bidrar till balansen genom sin geografiska spridning och genom fungerande flöden av information och media. Filialbiblioteken skapar förutsättningar för ett varierat och decentraliserat kulturutbud, samtidigt som de kan tillhandahålla internetaccess och vara en länk mellan den ”lilla världen” och den ”stora”.

I de intervjuer och samtal som ägt rum med olika verksamhetsföreträdare inom Region Skåne har vi strävat efter att anknyta diskussionerna om bibliotekens roll och om kunskaps- och informationsförsörjningen till TABB-målen. En förteckning över de intervjuer och sammanträffanden som genomförts återfinns i bilaga 2.

En annan utgångspunkt har varit de mål för Region Skåne som finns sammanfattade i visionen ”*Bättre liv i Skåne*”. Där slås fast att Region Skåne är en professionell kunskapsorganisation, som bl.a. kännetecknas av kompetens. En av de övergripande strategierna är att främja lärande, kompetens och kreativitet. Andra sådana övergripande strategier är att arbeta över gränserna och skapa helhet genom samarbete, samt att främja forskning och utveckling.

SAMMANFATTNING

Regional biblioteksplan i Skåne

Biblioteksplanens utgångspunkt är att biblioteken i Skåne utgör ett samlat nätverk av bibliotek som kan fördjupa sitt samarbete och sin samverkan för att skapa mer effektiva flöden av information och medier.

Strategiska förslag

a) Länsbiblioteket förstärker sin roll som regional utvecklingsaktör inom folkbibliotekssektorn, och bör aktivt stödja lokala förändringsprocesser vid folkbiblioteken. Länsbiblioteket bör också ta initiativ till gränsöverskridande projekt, kompetensutvecklingsinsatser m.m., och kan därmed fungera som en resurs även för sjukhusbiblioteken och för universitets- och högskolebiblioteken. Länsbiblioteket bör på ett tydligare sätt än tidigare relatera sin verksamhet till Region Skånes TABB-mål.

b) Länsbiblioteket förstärker sin roll inom det regionala bibliotekssamarbetet. Ett regionalt biblioteksråd skapas, med företrädare för olika bibliotekskategorier. Rådet bör utarbeta en strategisk plattform för regionalt arbete samt arbeta med konkreta frågor som kompetensutveckling över biblioteksgränserna.

c) För att kunna sänka kostnaderna och samtidigt förenkla för enskilda användare, bör Region Skåne i samverkan med Lunds universitet pröva om det är möjligt att upphandla elektroniska informationsresurser gemensamt för stat, kommun och region.

d) För att effektivt hantera kunskap, information och lärande inom Region Skåne bör en koncernövergripande infrastruktur utredas. Ett helhetsperspektiv samordnat med mål och aktuella initiativ inom kompetensförsörjning och nätbaserat lärande bör beaktas i den fortsatta utredningen.

Utredningen bör arbeta i nära samverkan med berörda förvaltningar. Nyttan för förvaltningar och tjänstemän samt för den politiska organisationen bör preciseras liksom ekonomi, tidsplan, omfattning och organisation. Relationen till existerande informations- och kunskapsenheter inom och utanför Region Skåne bör klargöras.

e) För att den regionala biblioteksplanen skall vara ett levande och dynamiskt dokument bör den revideras varje mandatperiod.

Syftet med biblioteksplanen

Biblioteksplanen utgår från att ett tätare samarbete dels mellan bibliotek med olika huvudmän och dels inom olika delar av Region Skånes verksamhetsområden gynnar en effektivare hantering av frågor som rör kunskap, information och lärande. Biblioteksplanen som omfattar samtliga offentligt finansierade bibliotek i Skåne, utgår från TABB-målen för Region Skåne och från viktiga förändringar i bibliotekens omvärld, framväxten av ett kommunikations- och kunskapssamhälle.

Effektivare hantering. Det skapas stora mängder kunskap inom Region Skåne. Denna kunskap behöver lagras på ett organiserat sätt så att den senare kan lokaliseras och återanvändas. Experter på informationssökning effektiviserar arbetet för anställda i projekt och utredningar.

Tillgängliga informationsresurser kan utnyttjas effektivare inom organisationen genom spridning av informationskompetens. För den enskilde brukaren innebär ett fördjupat samarbete att oavsett om var man befinner sig geografiskt kan man lokalisera och använda sig av informationen och samutnyttja informationskällor. Gemensam upphandling av exempelvis e-resurser kan ses som en ekonomisk effektivitet.

Biblioteken i Skåne bidrar på olika sätt till att uppfylla TABB-målen.

Tillväxt. Genom att folkbibliotek tillhandahåller informationstjänster till mindre och mellanstora företag, medan universitets- och högskolebibliotek bistår FoU-intensiva företag med aktuell forskningsinformation stöds tillväxten. Biblioteken stödjer även medborgarnas kompetensutveckling. En undersökning gjord av Synovate Temo och Svensk Biblioteksforening visar att det finns ett tydligt samband mellan kompetensutveckling, entreprenörskap och svenska bibliotek.

Attraktion. Möjligheterna till god rekreation, natur och miljö samt väl fungerande samhällstjänster är faktorer som påverkar människors val av bostadsort och företagens val av lokalisering. Biblioteken bidrar till attraktionskraften genom att fungera som mötesplats för alla medborgare och en arena för lärande och kultur. Att förtäta samarbetet mellan offentligt finansierade bibliotek förenklar och förbättrar tillgången till information i hela samhället.

Bärkraft. Det finns flera hundra bibliotek i Skåne och en tätare samverkan mellan olika biblioteksaktörer stärker nätverket och ökar effektiviteten. ”Utbildning bidrar till ett mer bärkraftigt och robust Skåne där invånarna får större förutsättningar att ta del i samhällsutvecklingen. Utbildning kan också bidra till att segregationen minskar, utanförskap bryts och att människor blir mer attraherade av ett föränderligt arbetsliv.”...” Livslångt lärande får människor att växa vilket påverkar folkhälsan positivt.”...” Biblioteken har här en viktig uppgift.” (Regionalt utvecklingsprogram för Skåne s 40)

Balans. Tillgängligheten till arbete, service och utbildning är god samt att sociala klyftor och segregation minskar i Skåne. Biblioteken arbetar för balans genom att utgöra ett stabilt och välförgrenat nätverk som tillhandahåller mötesplatser för kultur, information och kunskap. Skånes folk-, universitets-, högskole-, sjukhus- och skolbibliotek utgör tillsammans en stark och balanserad infrastruktur.

Kommunikations- och kunskapssamhället

Förändringarna i bibliotekens omvärld är genomgripande. Dagens samhälle kan beskrivas som ett kommunikationssamhälle, där mer och mer information finns tillgänglig och där interaktiviteten ökar på alla plan, men där det paradoxalt nog kan bli svårare att orientera sig.

Samtidigt är det viktigt att det livslånga lärandet fungerar väl och att tillgången på information säkras inte minst ur en demokratisk synvinkel.

Nya medier och nya kommunikationsformer innebär att nya möjligheter uppstår för människor som på olika sätt skapar och tillgängliggör information och kunskap respektive kultur. Samtidigt måste informationen och kunskapen lätt kunna återfinnas och användas.

En övervägande majoritet av dagens myndigheter, företag och organisationer kan betraktas som informationsintensiva. Utan tillgång till det dagliga informationsflödet stannar delar av verksamheten upp.

Vissa verksamheter är mer beroende än andra av att ha tillgång till rätt information vid rätt tidpunkt. En forskare som inte kommer åt de senaste forskningsresultaten kan inte forska. En läkare som inte kommer åt de senaste rönen och riktlinjerna uppfyller kanske inte längre Hälso- och sjukvårdslagens krav på ”vetenskap och beprövad erfarenhet”. En primärvårdsenhet utan tillgång till biblioteksresurser försvagas. Studenter som inte kan få hjälp med informationskompetens på sina folkbibliotek får svårigheter att bo kvar i sina hemorter.

Inom Region Skåne finns ett stort antal anställda som är beroende av en god informationsförsörjning för sin yrkesverksamhet och för sin personliga kunskapsutveckling. I visionsdokumentet ”Bättre liv i Skåne” slås fast att Region Skåne är en professionell kunskapsorganisation. Goda exempel på en lärande organisationskultur finns, men infrastrukturen kring kunskaps- och informationsförsörjning fungerar inte alltid tillfredsställande. Svagheter kan vara av olika slag:

- geografiska eller organisatoriska, dvs. beroende på arbetsplats
- yrkesmässiga, dvs. beroende på typ av yrkeskategori
- ämnesmässiga, dvs. beroende på vilket ämne man söker information om

Bakgrund

Bibliotekslagen (SFS 1996:1596) kompletterades den 1 januari 2005 med ett tillägg som innebär att ”Bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet skall samverka. Kommuner och lansting skall anta planer för biblioteksverksamheten.”

I konsekvens med bibliotekslagen gav kulturnämnden i Region Skåne den 24 november 2005 Länsbibliotek Skåne i uppdrag att utarbeta en regional biblioteksplan för Skåne. Uppdraget formulerades enligt följande:

Uppdraget ”En regional biblioteksplan för Skåne bör definiera bibliotekens roll och verksamhetsområden. Planen skall beskriva hur biblioteken i samverkan och i samverkan med andra regionala och lokala biblioteksaktörer bäst verkar för en välfungerande medie- och informationsförsörjning i Skåne.”

Uppdraget omfattar därmed dels biblioteken inom Region Skånes verksamhetsområde, Länsbibliotek Skåne, förvaltningsbiblioteket och sjukhusbiblioteken, dels de primärkommunala folk- och skolbiblioteken samt de statliga biblioteken vid univer-

sitetet och högskolorna i Skåne. Inom Region Skåne kommer biblioteksplanen därmed att innefatta hanteringen av information, lärande och kunskap i vid mening också utanför kulturnämndens ansvarsområden.

En första version av biblioteksplanen presenterades för kulturnämnden 2006-10-06.

Kulturnämnden beslutade då

att godkänna biblioteksplanen för vidare behandling

att uppdraga åt Länsbibliotek Skåne att anordna hearings med i planen aktualiserade aktörer samt

att uppdraga åt Länsbibliotek Skåne att återkomma till Kulturnämnden under hösten 2006 för slutgiltigt godkännande av biblioteksplanen.

Hearings och förankring

Länsbibliotek Skåne har genomfört nu hearings med biblioteksaktörer i Skåne genom möte med KUPOL – gruppen, Chefsforum Region Skåne samt med länets bibliotekschefer.

Länsbibliotek Skåne har också, under hösten 2006, vid ett dialogmöte med Statens kulturråd informerat om planerna på en regional biblioteksplan. Helena Kettner Rudberg från Kulturrådet fann modellen i den regionala biblioteksplanen både intressant och unik. Kulturrådet intresserar sig mycket just för utvecklingen av länsbibliotekens roll.

Länsbibliotekarien, Margaretha Eriksson (nyttillträdd 2006-10-02), har diskuterat förslaget till regional biblioteksplan med Region Skånes stabsdirektör Leif Nilsson.

Synpunkter som kommit fram vid våra hearingars och i diskussioner har nu integrerats i förslaget till regional biblioteksplan.

Kulturnämnden föreslås besluta

att namnet Länsbibliotek Skåne ändras till Regionbibliotek Skåne,

att fastställa föreliggande förslag till biblioteksplan,

att översända biblioteksplanen för kännedom till Regionstyrelsen samt

att ge kulturchefen i uppdrag att fortsätta bereda förslaget om en utredning av en koncernövergripande infrastruktur för kunskap, information och lärande.

2. Dagens samhälle är ett kommunikationssamhälle

Vi lever i dag i ett samhälle där medborgarna ständigt kommunicerar, med omvärlden och med varandra. Vi surfar på nätet. Vi laddar hem en ljudbok eller en film. På distans tar vi del av behandlingsråd om vår sjukdom eller vår medicinering. Vi chattar med vår lärare. Vår vårdutrustning översänder data från hemmet till sjukhuset. Mobiltelefonen utvecklas från att ha varit bara en telefon till att bli ett personligt digitalt hjälpmedel.

Det är alltså lätt att "ha koll" och att ta reda på saker på egen hand. Eller?

Mängden tillgänglig information ökar hela tiden – men flödet av information kan paradoxalt nog innebära att det blir svårare att orientera sig. Tendenser till en relativisering av kunskapsbegreppet syns – där det ifrågasätts vilken kunskap som är den viktiga, där subgrupperingarna ökar och där det finns en risk för social utslagning av dem som inte hänger med.

Nya medieformer tvingar oss att hela tiden lära nytt. Gamla välkända begrepp som tidningar, böcker, TV, radio och kassettband har kompletterats med webben, e-böcker, ljudböcker, pdf-tidningar, mp3-filer, bloggar, dvd-skivor, gif-filer och strömmande video. Omsättningshastigheten ökar. Äldre medieformer existerade i tiotals eller hundratals år. Dagens format och medieformer varar i betydligt kortare tid innan de ersätts av andra. Medierna konvergerar, dvs. söker sig in på varandras områden – dagstidningar driver TV-kanaler och bokförlag ger ut ljudböcker.

Oavsett vilken benämning man väljer – informationssamhälle, kunskapssamhälle, mediesamhälle – så är det uppenbart att förändringarna är mycket stora jämfört med gårdagens samhälle, men troligtvis har vi bara sett inledningen så här långt.

Det förändrade och breddade medielandskapet medför att konkurrensen om vår medietid ökar. Undersökningar visar att bokläsandet hos ungdomar minskat betydligt under det senaste decenniet, liksom konsumtionen av public service radio och TV. Ungdomar söker sig i stället till kommersiella kanaler, internet, chat och datorspel.

Kommunikationssamhällets starkaste drivkraft är sannolikt IT-utvecklingen. Tack vare framväxten av internet och andra nätverk har en snabb globalisering av tjänste- och varuproduktion ägt rum. Som en följd av globaliseringen riskerar traditionella verksamheter att slås ut, men nätverken innebär också en möjlighet till decentralisering och ökad delaktighet i det demokratiska samtalet. Bloggare utmanar traditionella dagstidningar och människor med olika specialintressen umgås i olika virtuella "communities".

3. Nya former för kultur

Nya medier och nya kommunikationsformer innebär att nya möjligheter uppstår för människor som på olika sätt skapar, distribuerar, tillgängliggör eller bevarar kultur. Förändringarna gäller såväl kommersiella som offentligt finansierade aktörer, och

gäller på alla nivåer: lokalt, regionalt, nationellt och internationellt.

Inom EU:s sjätte ramprogram för Forskning och utveckling satsas på olika former av digital kultur och bevarandet av kulturarvet. Inom EU-kommissionen har man antagit en Informationsteknologisk strategi för 2010 (i2010), som bl.a. fokuserar på utvecklingen av de digitala bibliotekens tjänsteutbud. I ekonomiska termer beräknas den samlade europeiska produktionen av online-media, som film, musik och spel, i dag motsvara 8 % av EU:s samlade bruttonationalprodukt. År 2008 beräknas marknadsvärdet ha tredubblats.

I Sverige har regeringens IT-politiska strategigrupp nyligen publicerat rapporten ”*IT + Kultur = Tillväxt*”. Rapporten innehåller ett antal visioner och förslag om hur en samordnad framtida politik för området IT och kultur kan se ut. Som exempel på gruppens förslag kan nämnas att ta fram en forskningsöversikt om ungdomskulturer och IT, att analysera marknadsbehov och affärsmöjligheter inom IT- och kulturområdet, att främja virtuella och fysiska mötesplatser med ett mångkulturellt inslag samt att ta fram en plan för ett digitalt bevarande av kulturarvet på nationell, regional och lokal nivå.

En samlingspunkt för kulturen på nätet är Kulturnät Sverige, som förtecknar mer än 8 000 webbplatser från kultur- och mediainstitutioner och fria utövare. På regional nivå finns Kultur Skånes Kulturkatalog, som förtecknar ett urval skånska organisationer, institutioner och föreningar.

4. I yrkeslivet

En övervägande majoritet av dagens myndigheter, företag och organisationer kan betraktas som informationsintensiva. Utan tillgång till det dagliga informationsflödet stannar delar av verksamheten upp.

Vissa verksamheter är mer beroende än andra av att ha tillgång till rätt information vid rätt tidpunkt. En forskare som inte kommer åt de senaste forskningsresultaten kan inte forska. En läkare som inte kommer åt de senaste rönen och riktlinjerna uppfyller kanske inte längre Hälso- och sjukvårdslagens krav på ”vetenskap och beprövad erfarenhet”. En politiker eller en tjänsteman behöver ha en god tillgång till relevant och kvalitetssäkrad information för att kunna fatta beslut baserade på fakta och kunskaper och inte på hörsägen och slumpmässiga detaljkunskaper.

Det är lätt att finna exempel på att information är en strategisk resurs i dagens yrkesliv. Men samtidigt visar den faktiska verkligheten att anställda oftare ”spontan-googlar” än använder utvalda kvalitetskällor, i den mån det finns tillgång till sådana inom organisationen. Alla vet att tillgång till korrekt och adekvat information sparar tid och pengar och ger bättre kvalitet på arbetet, liksom att det omvända gäller. Men långt ifrån alla organisationer omsätter denna kunskap i praktiken.

5. Utbildning och forskning

Universitet och högskolor har varit ledande när det gäller att både utveckla och använda de nya kommunikationsformerna. Grundskola och gymnasium följer dem tätt i spå-

ren.

Det är i dag en självklarhet att högskolestuderande och akademiska forskare har tillgång till en stor mängd avancerade informationsresurser, inte bara inom högskolans lokaler utan också genom inloggning hemifrån. Studenter kommunicerar med sina lärare och med varandra över särskilda digitala s.k. lärplattformar.

Nätbaserade utbildningar på distans ökar och gör det möjligt att studera utan att lämna sin hemort. År 2005 sökte 170 000 personer till de ca 2 700 kurser som erbjöds via Nätuniversitetet. Denna utveckling påverkar även den traditionella campusundervisningen.

För att klara av högre studier och vara rustade inför ett kommande yrkesliv behöver studenterna vara informationskompetenta, dvs. ha förmåga att själva söka, värdera och kritiskt tolka insamlad information.

6. Biblioteken i dagens samhälle

Svensk Biblioteksforening har sammanställt detaljerade statistiska data på kommunnivå för folkbiblioteken i Skåne. Rapporten återfinns som bilaga 4 till biblioteksplanen.

Det är länge sedan bibliotek var ”bara böcker”, men många människors uppfattning om bibliotek är ändå, i första hand, att biblioteken är platser där man lånar böcker. Uppfattningen är inte felaktig, men långt ifrån heltäckande. De allra flesta bibliotek kommer visserligen, under överskådlig tid, att fortsätta med att välja ut, köpa in, tillgängliggöra och låna ut böcker. Men bokutlåningens roll i bibliotekens totala verksamhet kommer att minska.

I stället ökar bibliotekets roll som kunskapsresurs, som mötesplats, som träffpunkt mellan människor och som studieplats. Biblioteken kan transformeras till platser där människor interagerar i kommunikationssamhället och där skapandet sker på nya nivåer jämfört med det tidigare tysta läsandet eller det småpratande grupparbetet. Bibliotek kan bli verkstäder för digital produktion och skapande kommunikation, tillgängliga särskilt för unga människor, studenter och andra som ofta saknar tillgång till nödvändig teknik och infrastruktur. Dessa möjligheter förutsätter en utvecklad dialog och en nära relation med det omgivande lokalsamhället och dess aktörer. En annan förutsättning är en välutvecklad och aktiv omvärldsbevakning, i syfte att snabbt kunna fånga upp förändringar i det omgivande samhället.

Bibliotekens förändrade roller förstärks också av en förändrad folkbildning och ett utvecklat lärande för vuxna. Den ökande distansutbildningen vid universitet och högskolor innebär att behov av lokala mötesplatser för studier och kommunikation ökar. Folkbibliotekens samverkan med lokala lärcentra kan förväntas öka. Från att ha varit enbart experter på att plocka fram efterfrågat material förflyttar sig biblioteken därmed uppåt i värdekedjan och blir aktiva medaktörer.

Men allt detta skall inte ske på bekostnad av bibliotekets traditionella identitet som centrum för litteratur och läsning och för medborgarnas fria kunskapssökande. Det öppna och kravlösa biblioteket attraherar ofta, till skillnad från många andra institutio-

ner, mindre resursstarka grupper i samhället och är därigenom en viktig aktör för integration och ökad förståelse och tolerans. Bibliotek fungerar som samhälleliga stöttepelare och garanter för grundlagsfästa rättigheter som tryck- och yttrandefrihet.

För närvarande minskar läsningen av skönlitteratur bland barn och ungdomar, vilket är oroande. Läsningen innebär ett växande och ökar självinsikten, toleransen och tryggheten. Biblioteken har här en viktig uppgift att arbeta med läsfrämjande arbete och för att stödja läsoplevelser och språkutveckling.

Att bibliotek svarar för viktiga delar av informationsförsörjningen till den högre utbildningen – studenter, lärare och forskare – är sedan länge ett etablerat faktum, liksom att bibliotekens pedagogiska roll förstärkts. Men bibliotek skulle kunna spela en ännu större roll när det gäller att förse det övriga yrkeslivet med information och kunskap. I större FoU-intensiva företag satsar man betydande resurser på att bygga upp en effektiv informationsförsörjning, men i övriga delar av samhälls- och yrkeslivet är det inte lika självklart.

På senare tid har folkbiblioteken i Lund och Malmö initierat verksamhet för att stötta småföretagare och nyföretagare med affärsinformation. Resultaten av verksamheten visar att folkbiblioteken också kan spela en viktig roll för entreprenörskap, innovationer och tillväxt.

7. Bibliotekslagen

Den svenska bibliotekslagen (SFS 1996:1596, se bilaga 1) är en ramlag, som inte stipulerar exakt vilken omfattning biblioteksverksamheten ska ha. Detta överläts i stället till respektive huvudman (kommun, landsting/region, stat).

I lagen anges att det skall finnas ett folkbibliotek i alla kommuner och att alla medborgare skall ha tillgång till ett folkbibliotek. De grundläggande uppgifterna enligt lagtexten är att främja ”intresse för läsning och litteratur, information, upplysning och utbildning samt kulturell verksamhet i övrigt”. Folkbiblioteken skall dessutom verka för att databaserad information görs tillgänglig för alla medborgare.

Lagen stipulerar vidare att boklån skall vara avgiftsfria.

Folkbiblioteken skall ägna särskild uppmärksamhet åt funktionshindrade och invandrare och andra minoriteter, genom att erbjuda litteratur på annat språk än svenska och i former som är anpassade till dessa gruppers behov.

Folk- och skolbiblioteken skall prioritera verksamhet riktad mot barn och ungdomar och främja språkutveckling och stimulera till läsning genom att erbjuda böcker och andra medier.

Ett länsbibliotek bör finnas i varje län, och länsbiblioteket ”skall bistå folkbiblioteken i länet med kompletterande medieförsörjning och andra regionala biblioteksuppgifter”.

Inom både grundskola och gymnasieskola skall det finnas lämpligt fördelade skolbibliotek, med uppgift att stimulera elevernas intresse för läsning och litteratur och tillgoda deras behov av studiematerial.

Alla högskolor skall ge tillgång till ett högskolebibliotek, som förutom att svara för biblioteksservice högskolans utbildning och forskning även skall samverka med det svenska biblioteksväsendet i övrigt.

Statligt finansierade bibliotek, som länsbibliotek, låncentraler, universitets- och högskolebibliotek, skall avgiftsfritt ge folkbiblioteken tillgång till sina samlingar. De skall även bistå folk- och skolbiblioteken i deras strävan att erbjuda en god biblioteksservice.

Enligt ett tillägg 2005 i bibliotekslagen skall kommuner och landsting anta planer för sina biblioteksverksamheter. Dessutom skall olika bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet samverka. I början av 2006 hade endast ca 20 % av Sveriges kommuner antagit en biblioteksplan, men arbetet pågår i många kommuner och landsting.

8. Region Skåne - en kunskapsorganisation

Region Skåne, med sina ca 32 000 anställda, är en informationsintensiv organisation. Många anställda är högt kvalificerade akademiker, som löpande måste följa med i kunskapsutvecklingen på internationell nivå.

Men kunskapsöverföring och lärande äger rum på alla nivåer. I ”*Personalidé*”, den personalpolitiska värdegrunden för Region Skåne, fastslås att samtliga medarbetare ska erbjudas:

- lärande i vardagen och ständig utveckling
- goda möjligheter till kompetens- och karriärutveckling

Samtidigt förväntas medarbetarna ta ett eget ansvar för sin utveckling.

Lärandet inom Region Skåne sker allt oftare i form av nätbaserat lärande. Enligt den förstudie om nätbaserat lärande som tagits fram vid Regionkontoret (2006) är skälen bl.a. att i dagens arbete allt oftare är teamen som ska öka sin kompetens, och inte som tidigare enbart den enskilde individen. Ett kollektivt, nätbaserat lärande kan innebära att man utvecklar gemensamma synsätt.

Enligt förslaget skall nätbaserat lärande användas som ett ledningsinstrument inom Region Skåne och en lärredaktion skapas med en drivande och samordnande uppgift. Man föreslår vidare att sjukhusbiblioteken och dess personal skall vara resurser för s.k. lärcentrum, där anställda har god tillgång till datorer, studieplatser och viss individuell handledning.

Vidare bör det utvecklingsarbete som pågår i riktning mot ett s.k. rollbaserat intranät framhållas. Intranätet utvecklas i riktning mot en mer individuellt anpassad informationsportal, som bör kunna stödja den anställde i dennes kompetensutveckling.

Goda exempel finns på att Region Skåne är en lärande organisation, som tar kunskapsfrågorna på största allvar. Ett sådant exempel är KLIV (Kontinuerligt Lärande I Vår-

den) vid intensivvårdsavdelningen vid UMAS. Ett annat exempel är sjukhusbiblioteket vid Helsingborgs lasarett, som förutom att erbjuda medicinsk information i tryckt och elektronisk form och undervisa i informationssökning även utbildar och vägleder patienter i deras kunskapssökande.

Övriga sjukhusbibliotek i regionen fungerar som noder för den lokala informationsförsörjningen till hälso- och sjukvården, genom att erbjuda

- tillgång till medicinsk information i form av elektroniska tidskrifter
- internationella vetenskapliga databaser
- utbildning och vägledning i informationssökning
- patientinformation

På övergripande nivå bör framhållas att Region Skåne abonnerar på ett utvidgat s.k. EIRA-paket, som ger samtliga anställda tillgång till ca 1500 internationella vetenskapliga medicinska tidskrifter samt en handfull medicinska databaser. Utbudet täcker långt ifrån det samlade behovet, men utgör ändå ett acceptabelt basutbud. Som jämförelse kan nämnas att medicinska forskare vid Lunds universitet har tillgång till ett betydligt större utbud av vetenskaplig information. När det gäller klinisk forskningsinformation kan dock Region Skånes utbud överstiga universitetets.

Trots ovanstående goda exempel fungerar inte den professionella informationsförsörjningen inom Region Skåne tillfredsställande. Svagheter är av olika slag:

- *geografiska*, dvs. anställda vid de större sjukhusen har en mycket god eller förhållandevis god tillgång till information. Anställda vid mindre enheter och anställda inom primärvården har en betydligt sämre tillgång till information.

- *yrkesmässiga*. För läkare, i synnerhet de som bedriver egen klinisk forskning, är tillgången till information oftast mycket god. Men för övriga yrkeskategorier varierar utbudet. Särskilda brister finns när det gäller den personal som arbetar utanför hälso- och sjukvården.

- *ämnemässiga*, dvs. täckningen inom de rent medicinska ämnena är förhållandevis god. Men när man har behov av information inom andra ämnen är utbudet genast mycket sämre

Det är inte ovanligt att anställda vid Region Skåne, stadigvarande eller under vissa perioder, har en anknytning till universitetsvärlden. De har därmed kunskap om att tillgången till information där kan vara vida överlägsen den tillgång de har som anställda vid Region Skåne. Det kan också te sig förvirrande för användare att orientera sig mellan olika portaler som dels EIRA-paketet, dels de olika instanser som finns av ELIN-databasen, som utvecklats vid Lunds Universitets bibliotek.

Vidare har det p.g.a. säkerhetsskäl varit problematiskt för viss personal inom Region Skåne att komma åt informationsresurserna via inloggning på distans, exempelvis hemifrån.

9. Region Skånes bibliotek

a. Länsbibliotek Skåne

Länsbibliotek Skåne är fysiskt beläget i Malmö och i Kristianstad, och är en del av Kultur Skåne. Länsbibliotekets uppgift är att stimulera biblioteksutvecklingen i Skåne, så att alla medborgare får tillgång till en effektiv och likvärdig biblioteksservice. Man erbjuder fortbildning och kompetensutveckling i form av rådgivning, kurser och konferenser. En annan viktig uppgift är att initiera och i vissa fall driva projekt med syfte att förändra och förnya biblioteksverksamheter i regionen. Därutöver svarar man för kompletterande medie- och informationsförsörjningen till de kommunala folkbiblioteken.

Man samarbetar även med närliggande län och regioner, exempelvis i form av det s.k. SIM-projektet. Dessutom samarbetar man med ett antal centralbibliotek i Danmark.

Länsbiblioteket arbetar framför allt konsultativt, exempelvis inom specifika områden som barnbibliotek, medie- och informationsarbete, skolbibliotek, uppsökande biblioteksverksamhet m.m. Omvärldsbevakning – spaning – är en av Länsbibliotekets viktigaste uppgifter och man är aktiv vad gäller att förmedla nyheter till biblioteken i Skåne.

Verksamheten finansieras dels med regionala medel, dels med statliga medel från Kulturrådet. Den ekonomiska omslutningen uppgår till ca 10 MSEK/år, fördelat på 65 % regionala medel, 25 % statliga samt 10 % intäkter för kurs- och konferensverksamheten. Länsbibliotekets personal uppgår till drygt tolv helårsanställda.

b. Sjukhusbiblioteken

Inom Region Skåne finns sjukhusbibliotek vid följande sjukhus:

- Centralsjukhuset Kristianstad
- Helsingborgs lasarett
- Lasarettet i Landskrona
- Lund, Universitetssjukhuset (Lasarettsbiblioteket och S:t Larsbiblioteket)
- Malmö, Universitetssjukhuset (se nedan)
- Lasarettet Trelleborg
- Lasarettet i Ystad
- Ängelholms sjukhus

Medicinska centralbiblioteket vid Universitetssjukhuset i Malmö (UMAS) kommer att stängas i januari 2007 och biblioteksservice till anställda vid UMAS ges från och med hösten 2006 från det nya Clinical Research Centre (CRC), som drivs av Medicinska fakulteten vid Lunds universitet.

Vid UMAS finns även ett patientbibliotek, som drivs av Malmö stadsbibliotek på uppdrag av UMAS.

Universitetssjukhuset i Lund och Medicinska fakulteten vid Lunds Universitet har skrivit ett gemensamt måldokument för samarbete mellan sjukhus- och fakultetsbibliotek.

Sjukhusbiblioteken ger som regel service åt både personal, patienter och anhöriga. Ett modernt sjukhusbibliotek fungerar som en viktig nod både när det gäller stöd till klinisk forskning och när det gäller mer basal hälso- och sjukvård. Vidare spelar biblioteken spelar i dag en stor roll i det livslånga och nätbaserade lärandet.

c. Förvaltningsbiblioteket

I Regionhuset i Lund finns Förvaltningsbiblioteket, som också har viss litteratur uppställd i Skånehuset i Kristianstad. Förvaltningsbiblioteket är organisatoriskt placerat vid Koncernadministrationen inom Region Skåne.

Detta bibliotek har minskat avsevärt i omfattning under den senaste tioårsperioden och är inte längre bemannat med fackutbildad personal. Vad gäller bokinköp och fjärrinlån till förvaltningens tjänstemän så utförs dessa av sjukhusbiblioteket i Lund.

10. Övriga bibliotek i Skåne

a. Folk- skolbiblioteken

Samtliga Skånes 33 kommuner har ett folkbibliotek, som huvudsakligen finansieras med kommunala medel.

Förutom de kommunala huvudbiblioteken finns, enligt Statens kulturråds statistik för 2005, ytterligare drygt 130 filialbibliotek samt 9 bokbussar. Av filialerna är 65 integrerade med ett skolbibliotek.

Knuten till Malmö stadsbibliotek finns vidare den statliga Lånecentralen i Malmö, som har till uppgift att förmedla fjärrlån och kvalificerad referensservice till andra bibliotek. Lånecentralen är sedan 2006 huvudman för den nationella frågetjänsten Fråga Biblioteket.

Närmare 9 miljoner besök gjordes totalt under år 2005 på folkbiblioteken i Skåne, vilket innebär att varje skåning i genomsnitt besökte sitt lokala bibliotek närmare 8 gånger under året. Dessutom utlånades mer än 10 miljoner böcker och andra media (8,6 lån/invånare). Det samlade beståndet av media uppgick till närmare 6 miljoner.

Besökarna erbjöds inalles ca 550 internetanslutna datorer vid de skånska folkbiblioteken.

Den samlade personalstyrkan uppgick år 2005 till drygt 800 årsverken, och de totala driftkostnaderna till ca 480 miljoner kr, eller ca 410 kr/invånare.

Antalet gymnasiebibliotek i Skåne uppgår till ca 60. Därtill kommer skolbiblioteken inom grundskolan.

b. Universitets- och högskolebiblioteken

Lunds Universitets bibliotek är ett nätverk av bibliotek knutna till universitetet. Totalt ingår ett 30-tal bibliotek i nätverket. Nätverksbibliotek finns förutom i Lund även i Helsingborg och Malmö. Förutom att ge litteratur- och informationsservice, undervisning m.m. åt universitetets studenter, forskare och lärare har man under senare tid profilerat sig internationellt inom den s.k. Open Access-rörelsen, som syftar till att göra forskningsresultat fritt tillgängliga på internet.

Lunds universitets bibliotek är, vid sidan av Malmö stadsbibliotek, den enskilt största biblioteksorganisationen i Skåne. Den samlade personalstyrkan uppgår till ca 190 helårsanställda. Samlingarna av böcker och andra media uppgår till 166 000 hyllmeter. Användarna erbjuds därutöver över 14 000 elektroniska tidskrifter, 325 databaser samt mer än 400 internetanslutna datorer.

Bibliotek och IT vid Malmö högskola är ett ungt bibliotek, som vuxit fram under den senaste tioårsperioden. Verksamheten bedrivs dels i det nybyggda (2005) Orkanenbiblioteket i Malmö, dels vid tre andra områdesbibliotek. Utmärkande är den nära integrationen mellan bibliotek och IT, samt en kraftfull satsning på att integrera biblioteket i högskolans pedagogiska arbete. Personalstyrkan uppgår till ca 75 helårsanställda.

Högskolebiblioteket i Kristianstad grundades 1977 och har 13 anställda. Förutom sedvanlig service till högskolan har man profilerat sig dels genom sina insatser kring användarundervisning, dels för sitt samarbete med folkbiblioteken i Skåne Nordost.

Alnarpsbiblioteket är en del av Sveriges Lantbruksuniversitets bibliotek, som är svenskt ansvarsbibliotek för ämnena lantbruk, skogsbruk, veterinärmedicin och miljövard. Vid biblioteket arbetar ca 8 personer.

11. Strategiska förslag

a. Förslag: Länsbiblioteket förstärker sin roll som regional utvecklingsaktör inom folkbibliotekssektorn. Arbetet bör relateras tydligare till Region Skånes TABB-mål.

Skäl till förslaget: Folkbiblioteken befinner sig sannolikt i en brytningstid, som framgått av tidigare avsnitt. Utlåningen minskar och många mindre filialbibliotek har lagts ned. Bokens traditionellt starka betydelse utsätts för konkurrens av nya medier och varningsrapporter talar om en radikalt minskad läsning bland unga.

Bibliotekens omgivning håller på att förändras. Förutom ett förändrat mediasamhälle tillkommer de demografiska förändringarna, med bl.a. ett ökat antal äldre medborgare. Därtill kommer etniska, klassmässiga och tekniska skillnader av ny karaktär. Utmaningarna är stora för biblioteken och i dag krävs ett annat sätt att arbeta jämfört med tidigare.

Länsbiblioteket kan, i kraft av kompetens och ett konsultativt arbetssätt, spela en viktig roll som förändrings- och utvecklingsagent för folkbiblioteken i Skåne. Länsbiblioteket bör förstärka den rollen och vara en drivande part i bibliotekens utveckling. Detta innebär att länsbiblioteket fortsatt bör ha en hög ambition vad gäller omvärldsbevakning och ett starkt nätverk inom och utanför den egna organisationen. Man bör också understödja lokala förändringsprocesser och uppmuntra lokal och delregional samverkan.

Folkhälsoperspektivet berör traditionella områden för folkbibliotekens verksamhet men är samtidigt ett tydligt exempel på behovet av metodutveckling. Ett sätt att utveckla detta område kan vara att söka ett ömsesidigt samarbete med exempelvis sjukhusbibliotek, apotek och primärvård.

Samtidigt bör länsbiblioteket pröva att finna nya former för en del av sina mer operativa arbetsuppgifter, till förmån för ett mer strategiskt inriktat arbete. Länsbiblioteket bör fortsätta att utveckla metoder i sitt arbete med att stärka och utveckla folkbibliotekens roll i lokalsamhället. Vidare bör länsbiblioteket också arbeta med metodutveckling ur vissa prioriterade perspektiv, som

- barn och unga
- äldre
- funktionshindrade
- mångkultur
- integration
- tillgänglighet

Beträffande skolbiblioteken bör Länsbiblioteket arbeta med kompetensutveckling, kursverksamhet och nätverksbyggande.

Samtliga ovanstående arbetsområden passar väl in i de regionala utvecklingsmålen (Tillväxt, Attraktionskraft, Bärkraft och Balans). Länsbiblioteket bör på ett tydligare sätt än tidigare relatera sina insatser till dessa mål.

b. Förslag: Länsbiblioteket förstärker sin roll som nod för ett regionalt biblioteks-samarbete samt med ett samarbete nationellt och internationellt, särskilt i Öresundsregionen. Utvecklingsrådet och Kunskapsporten slås ihop till ett regionalt biblioteksråd. Det regionala nätverket konkretiseras genom att förutsättningarna för ett gemensamt lånekort, samsökning och förbättrade transporter utreds, liksom en anslutning till Skånetrafikens Smartcard-lösning.

Skäl till förslaget: Det samlade skånska biblioteksväsendet kan se spretigt ut. Upp-sökande verksamhet riktad till barn respektive internationell forskningsinformation på högsta nivå – i förstone kan avståndet se långt ut. Men samtidigt finns många arenor och verksamheter där biblioteken samverkar. Många av biblioteksbesökarna studerar och använder det bibliotek som passar dem bäst, utan att reflektera över skilda huvudmannaskap. Bibliotekens samlade litteraturbestånd är tack vare fjärrlä-nesystemet tillgängligt för vem som helst, var som helst.

Det finns många exempel på bibliotekens samverkan över gränserna:

- Distansstudenten vid Lunds universitet finner en studieplats vid folkbiblioteket i Bromölla.
- Lunds universitets bibliotek kan leverera en vetenskaplig artikel till en läkare vid Kristianstads sjukhus.
- En patient kan söka information om sin sjukdom vid sitt lokala folkbibliotek, som i sin tur samverkar aktivt med kommunens folkhälsoarbete.
- Högskolebiblioteket i Kristianstad utbildar närliggande folkbiblioteks personal i databassökning.

Samtidigt har biblioteken naturligtvis olika roller, utifrån sina olika primära uppdrag och huvudmän. Dessa kommer alltid att dominera verksamheten, men det regionala samarbetet i nätverket kompletterar tjänsteutbudet så att användarna kan få en så god service som möjligt.

Det finns således många skäl att se biblioteken som delar av ett *gemensamt regionalt biblioteksnätverk*, där alla har något att bidra med, och där alla, stor som liten, kan dra nytta av nätverket och dess resurser. Länsbiblioteket bör utvecklas till att i ännu högre grad än i dag kunna fungera som nod i det regionala biblioteksnätverket.

För att åstadkomma ett brett regionalt fokus på biblioteksutvecklingen i Skåne föreslås att två av dagens övergripande samråds- och referensgrupper (Kunskapsporten och Utvecklingsrådet) slås ihop till ett *regionalt biblioteksråd*. I rådet bör ingå representanter för:

- större folkbibliotek
- mindre folkbibliotek
- universitets- och högskolebibliotek
- lånecentralen i Malmö
- sjukhusbibliotek
- skolbibliotek
- Region Skåne

Det regionala biblioteksrådet bör utforma en *strategisk plattform* för ett regionalt samarbete, i dialog med övriga bibliotek och andra aktörer i regionen.

Rådet bör även få ett tydligare mandat att arbeta med konkreta frågor, exempelvis:

- Kompetensutveckling över biblioteksgränserna
- Initiera gränsöverskridande utvecklingsprojekt, i samarbete med arkiv och museer, utbildningssektorn i övrigt eller kultursektorn

Rådets arbete bör ges en tydligare uppföljning genom att en årlig verksamhetsplan utarbetas, som skapar möjligheter till löpande uppföljning.

För att synliggöra det regionala nätverket och den regionala samsynen på biblioteksfrågor och i syfte att stärka bibliotekens service till regionens invånare, bör följande tre områden utredas:

-ett gemensamt lånekort för alla offentligt finansierade bibliotek i Skåne.

-möjlighet att via så kallad samsökning söka i samtliga dessa biblioteks kataloger, samtidigt och i ett gemensamt gränssnitt.

-förenklade och förbättrade transporter av medier mellan biblioteken.

Befolkningen i Skåne rör sig ofta över kommungränserna, och för att förenkla flödet av medier, kunskap och information för medborgarna bör de fritt kunna söka information och fritt kunna låna och lämna tillbaka medier, oavsett vilket bibliotek de ”tillhör” eller besöker.

Det bör vidare utredas om det är tekniskt och funktionellt möjligt att ansluta ett ovan nämnt gemensamt lånekort till den nya Smartcard-lösning som är på väg att införas av Skånetrafiken. Ett gemensamt kort för ”resande och läsande” skulle kunna innebära att det nya kortet snabbt fick ett genomslag hos medborgarna i regionen.

c. Förslag: Elektroniska informationsresurser bör upphandlas på nationell nivå, gemensamt för stat, kommun och landsting. Region Skåne bör verka för att bli en pilotregion för en sådan gemensam upphandling.

Skäl till förslaget: I dagsläget upphandlas elektroniska informationsresurser (elektroniska tidskrifter och böcker samt databaser) nationellt i form av tre olika upphandlande enheter:

- Kungl. biblioteket (KB) upphandlar för universitets- och högskolebiblioteken samt vissa andra statliga forskningsbibliotek
- Sveriges kommuner och landsting (SKL) upphandlar medicinska e-tidskrifter och databaser för landstingen
- Regionbibliotek Västra Götaland (Kulda-kontoret) upphandlar på uppdrag av länsbiblioteken och Statens Kulturråd elektroniska resurser för folk- och skolbibliotek

Ovanstående nationella upphandlingar kompletteras av lokala upphandlingar av mer specifika informationstjänster.

Tillgången till kvalificerad information har genom dessa upphandlingar ökat väsentligt, men systemet fungerar ändå inte helt tillfredsställande. Exempelvis har de flesta anställda inom Region Skåne tillgång till betydligt färre informationskällor än medicinska forskare vid Lunds universitet. För att Region Skåne skall vara en attraktiv arbetsgivare bör man eftersträva att kunna erbjuda lika god tillgång till informations som universitetssektorn.

Dessutom förekommer överlappningar och dubbelinköp, och det kan vara svårt för enskilda att orientera sig bland de olika existerande portalerna, exempelvis olika varianter av ELIN respektive EIRA. Sannolikt finns också en potential att sänka kostnaderna genom större samordning.

Det huvudsakliga skälet till att genomföra nationella upphandlingar är att man i kraft av sin storlek kan få lägre priser och bättre villkor jämfört med om varje enhet upphandlar var för sig. Genom att gemensamt upphandla för stat, kommun och landsting torde denna storleksfördel öka.

Frågan inrymmer samtidigt många komplikationer, varför det är befogat att inleda med en försöksverksamhet. Region Skåne bör verka för att en pilotverksamhet inleds, med Skåne som ”case”. Region Skåne bör här samverka särskilt med Lunds Universitets bibliotek, som har stor erfarenhet av dessa frågor.

d. Förslag: För att effektivt hantera kunskap, information och lärande inom Region Skåne bör en koncernövergripande infrastruktur utredas. Ett helhetsperspektiv samordnat med mål och aktuella initiativ inom kompetensförsörjning och nätbaserat lärande bör beaktas i den fortsatta utredningen.

Utredningen bör arbeta i nära samverkan med berörda förvaltningar. Nyttan för förvaltningar och tjänstemän samt för den politiska organisationen bör preciseras liksom ekonomi, tidsplan, omfattning och organisation. Relationen till existerande informations- och kunskapsenheter inom och utanför Region Skåne bör klargöras.

Skäl till förslaget: Region Skåne eftersträvar att vara en professionell kunskapsorganisation, med goda möjligheter till lärande för alla anställda. Vidare förutsätter hälso- och sjukvården ett kontinuerligt inflöde av nya kunskaper och forskningsrön. I dag finns strukturella ojämlikheter inom Region Skåne, vad beträffar tillgången till kvalificerad och relevant information. Tillgången kan variera utifrån arbetsplats, yrkeskategori samt ämnesområde. Vidare är beslutsfattandet kring olika frågor som rör kunskaps- och informationsförsörjning splittrad mellan olika delar av Region Skånes organisation.

Frågor som rör kunskap, information och lärande bör därför lyftas till en strategisk nivå inom Region Skåne.

En utredning som beaktar kunskap, information och lärande som en strategisk fråga bör därför tillsättas.

Dels bör undersökningen pröva möjligheten att inrätta ett centralt råd. Rådet skall representera ett koncernövergripande strategiskt synsätt och vara ett samarbetsorgan för verksamhetschefer och andra nyckelpersoner.

Dels bör utredningen pröva möjligheten att omvandla det nuvarande förvaltningsbiblioteket till ett kunskaps- och informationscentrum.

Utredningen motiveras utifrån ett effektivitetsperspektiv. Elektroniska informationsresurser har köpts in, men används inte fullt ut. En förbättrad samordning och utökade utbildnings- och marknadsföringsinsatser kan öka användningen och nyttan väsentligt. Vidare kan tjänstemän och förtroendevalda frigöra tid genom att lämna över stora delar av sin informationssökning, som i dag utförs på egen hand, till den nya enheten. Informationssökningen utförs både snabbare och med högre kvalitet av professionell personal.

Samverkan mellan sjukhusbiblioteken och den nya enheten är en viktig framgångsfaktor och bör därför prioriteras.

e. Förslag: Den regionala biblioteksplanen bör revideras varje mandatperiod

Skäl till förslaget: Biblioteken och dess närmaste omvärld befinner sig just nu i en snabb omvandling. Formerna för produktion, distribution och konsumtion av kultur, information och kunskap hör till de områden i samhället där förändringstakten är som allra störst.

Föreliggande biblioteksplan för Region Skåne är den första i sitt slag. I planen ses biblioteken i Skåne som ett nätverk som bildar en regional helhet. Planen strävar efter att sätta in biblioteksnätverket i sitt sammanhang.

I planen formuleras övergripande mål och strategier, samt även vissa konkreta mål av strategisk karaktär.

En biblioteksplan bör vara ett levande och dynamiskt dokument, som kan förändras i takt med att bibliotek och samhälle förändras. Biblioteksplanen bör därför revideras vartannat år.